

I modsætning til de andre tekster på min hjemmeside er den følgende tekst ikke færdig. Den blev påbegyndt i begyndelsen af 90'erne, og jeg har siden fyldt mere på.. Hvad den vil udvikle sig til, ved jeg ikke helt. Har du kommentarer til den, er de velkomne. Den blev oprettet inden 'blog-fænomenet' blev kendt og udbredt, og burde måske være en blog. Har du en kommentar, så send den til kaj.himmelstrup@mail.tele.dk

Kajs Tænk tank

Forord

De fleste tænketanke har pæne folk til at repræsentere sig udadtil. Det er også normalt, at de foregiver at arbejde for almenvellet. Det skal se sympatisk ud.

Kun få af dem fortæller, hvem der betaler driften. Bagmændene holder sig beskedent i baggrunden. De får naturligvis den vare, de betaler for. Men hvorfor må almenvellet ikke kende dem?

Kajs tænketank skal ikke mistænkes for skjulte motiver. Derfor lægger han kortene på bordet, så enhver kan se, hvad hans tænketank står for, og hvem der finansierer den. Det hele kan findes under opslagsordet biografi. Resultaterne af hans tænkning kommer her i alfabetisk orden.

Afstemningslister

Sådanne lister udfærdiges, hver gang medlemmerne af Folketinget har stemt om et lovforslag. Her kan man se, hvad hvert enkelt medlem har stemt, og hvad resultatet blev. Her er et eksempel fra den 21. marts 2003:

61 stemte for

50 stemte imod

der var ingen, der undlod at stemme

men 68 var fraværende.

Lovforslaget handlede om Danmarks indtræden i Irakkrigen og blev som bekendt vedtaget. Tallene giver anledning til flere forskellige spørgsmål.

For det første har der i mange år været udbredt enighed mellem partierne om, at Danmarks udenrigspolitik skulle være i pagt med FN, og at vores militære indsats i udlandet skulle følge Sikkerhedsrådets vedtagelser. Men denne faste linje kunne altså brydes af blot 61 ja-stemmer - kun en tredjedel af folketinget stemte for.

Hvorfor gjorde disse 61 vold på den historiske tradition? Hvorfor fastholdt de ikke det langsigtede perspektiv, som bindingen til FN var udtryk for?

Partierne havde indtil da stort set været enige om dansk militær deltagelse i forskellige aktioner i FN-regi. Men det var udelukkende folketingsmedlemmer fra Venstre, de konservative og Dansk Folkeparti, der stemte for Irakkrigen, som FN ikke havde givet mandat til.

Hvad blev der af det samarbejdende folkestyre?

For det tredje må det forundre, at 68 medlemmer var fraværende. Der findes ganske vist en uofficiel 'clearing-praksis', der tillader en ja-siger at være fraværende, hvis der kan findes en nej-siger, der også vil blive væk. Det er en ordning, der kan forsvares, når det for eksempel drejer sig om lovforslag om bekæmpelse af flyvehavre og bjørneklo, men det er grotesk, at 68 medlemmer holder sig væk, når det drejer sig om en så vigtig sag, at Danmark for første gang i mere end 100 år skal engagere sig i en angrebskrig, der efter manges mening strider mod både FN og folkeretten. Kajs tænketank har skrevet til fire af de fraværende og spurgt, hvorfor de ikke deltog i afstemningen. Der kom svar fra to.

Den ene skrev, at han ikke ville svare på spørgsmålet, "da det er begrundet i misforståelse af hvordan folketinget arbejder". Den anden mente, at det ikke var

et problem, at hun ikke var til stede. "Resultatet ville ikke være blevet anderledes, selv hvis alle folketingsmedlemmer havde stemt."

Almenheden

Et forældet ord. Men det minder på sin egen stilfærdige måde om, at der var engang, hvor befolkningen blev opfattet som en helhed og ikke kun som adskilte segmenter i markedsanalyserne. Ordet vil næppe opleve en genfødsel i Kajs tid.

Almenvellet

Et andet forældet ord. Det stammer fra en tid, hvor man tænkte på, hvad der kunne være til fælles gavn for alle i samfundet. Heller ikke det står over for en snarlig genfødsel.

Antiamerikansk

Et skældsord helt uden mening og indhold. Det bruges i afmagt mod de seriøse kritikere, der sætter spørgsmålstegn ved tvivlsomme sider af USAs politik. De må så spille tiden med at forklare, at der er andre sider af USAs mangfoldighed, de sætter pris på.

Antisemitisme

I slutningen af 2008 skrev jeg en kronik, som Politiken på grund af pladsmangel ikke bragte. Den havde titlen Punkt 8 og følger her:

Da jeg forleden ryddede op i min reol, stod jeg pludselig med en længe glemt bog i hånden. Den førte mig tilbage i tiden og konfronterede mig med noget, jeg har prøvet at fortrænge i 65 år.

Jeg voksede op på Vestamager i et hus med tømmeokum og uden indlagt vand og gas, og med den start på livet stod det ikke skrevet i stjernerne, at jeg skulle komme i gymnasiet. Børn af min slags, fra et hjem uden bøger og uden den nødvendige sociale og intellektuelle baggrund, var ikke mellem de knap 3%, der

dengang i fyrrerne blev lukket ind i åndernes rige.

Men under krigen var det ret umuligt at få en læreplads eller på anden vis komme i gang med en praktisk uddannelse, så mine forældre lod mig gå op til adgangsprøven. De mente i øvrigt også, ikke uden grund, at jeg var for umoden til at forlade skolen.

Jeg klarede lige nøjagtig at komme gennem nåleøjet ind til den nye verden. Der kom jeg aldrig til at føle mig hjemme. Hvordan det senere gik studieuegnede mig, er sagen uvedkommende. Det handler om noget andet.

*

Jeg var glad for at tegne og lavede blandt andet karikaturer af lærere og klassekammerater. En af kammeraterne var jøde, en flink fyr og en god kammerat, som jeg ikke havde noget udestående med. Men tegningen fik ikke for lidt. Sort hår og krum næse. Den blev der grinet af. I den alder har lavkomikken gode kår. Humor og takt kræver livserfaring og generøsitet.

Om tegningen stadig eksisterer, ved jeg ikke. Forhåbentlig er den endt på lossepladsen. Jeg kan jo ikke løbe fra, at den må betragtes som groft antisemitisk. Men jeg vil til min død fastholde, at sådan var den ikke ment. Dengang kendte jeg slet ikke ordet antisemitisme, og begrebet jøde fyldte ikke ret meget i min beskedne forestillingsverden. Jeg vidste, at den smukke pige i Ivanhoe var jøde, ligesom tyvebandens leder Fagin i Oliver Twist, for jeg havde læst bøgerne, men det var også det hele. Schylock havde jeg til gode, og bibelhistoriens jøder var bare nogle fjerne og helt uvedkommende personer, der hørte hjemme i den tidlige barndoms kedelige timer i kristendomsundervisning.

Men pludselig en morgen sad min jødiske klassekammerat ikke på sin sædvanlige plads. Den stod gabende tom. Sally var flygtet til Sverige med sin familie sammen med de mange andre jøder, der i de dage slap over sundet og kom i sikkerhed i nabolandet. I de dage blev jeg klogere. Og fortrød. Og når jeg af og til tænker tilbage på det, dukker den dårlige samvittighed stadig op.

*

Jeg ved godt, at jeg bare kan skyde det fra mig. Jeg deltog jo ikke i en fælles mobning af Sally, og herregud, hvad var jeg andet end en stor dum dreng, en uvidende fjøllerik, der forsøgte at hævde sig lidt i de omgivelser, hvor han hver dag følte, at han ikke hørte hjemme. Der var jo heller ingen, der tog anstød af tegningen dengang. Ingen af lærerne trak mig til side og sagde mig et borgerligt ord. Det har senere undret mig, men det skyldes formentlig, at det under

besættelsen var klogest ikke at sige for meget om noget som helst til nogen som helst. Langt senere gik det op for mig, at jeg ikke kun tegnede den krumme næse sådan, fordi Sallys næse vitterlig var en smule krum. Jeg var ganske enkelt påvirket af noget andet uden at vide det og uden have tænkt over det.

Jeg havde fået to bøger af en mine nye gymnasielærere. Han havde bemærket, at jeg var glad for at tegne. De var fulde af tegninger af den eminent dygtige svenske kunstner Albert Engström. I den ene af bøgerne handlede de fleste af tegningerne om den fordrukne sut Kolingen, en svensk pendant til vores hjemlige Storm P-vagabonder. Dens vitser var guf for en 15-årig.

Den anden bog svulmede af satiriske tegninger med tekst. Mange af dem handlede om oppustede militærfolk, der blev tegnet ædende ondt. Men der var også en stor del om jøder, tegnet ikke mindre ædende ondt. Et enkelt infamt, men karakteristisk eksempel er vist tilstrækkeligt til at angive niveauet. Tegningen viser en jødisk tæppehandler, der bøjer sig underdanigt for en kunde, der mener, at det tæppe, han viser frem, lugter ilde. Jøden svarer fidelt smilende: Nej frue, er der noget, der lugter, er det mig.

At kropslugte er stor komik for 15-årige er selvfølgelig en dårlig undskyldning, men jeg må jo klynge mig til det som en del af forklaringen på min umodne fascination af platheden. Jeg anede ikke, at jeg var offer for skjult indoktrinering.

*

Senere i livet så jeg andre tegninger af Engström, der viste ham fra en helt anden side. Følsomme tegninger af natur og landskaber. Smukke portrætter af børn. Blændende tegnekunst. Endnu senere erfarede jeg så, at de ædende onde jødekarikaturer ikke kun var tilfældige udslag af hans satiriske talent. Manden var erklæret antisemit.

At det tog sin tid, inden det gik op for mig, hang sammen med den triste kendsgerning, at her er et emne, som en del svenskere helst træder varsomt uden om. En af undtagelserne er Ingmar Bergman, der åbenhjertigt har fortalt om den fascination af nazismen, han som stor dreng oplevede under ferierne i Tyskland. Den indsigt, der senere meldte sig, fik ham til i afsky at vende ryggen til al politik og koncentrere sig om sjælelivet og sindets indre dæmoner. Først i sit sene erindringsværk *Laterna Magica* skriver han, at "jeg naturligvis burde have gjort noget andet".

*

Jeg fik altså giften ind på et tidspunkt i mit liv, hvor jeg ikke havde nogen modgift

og ikke engang anede, at det var gift. Havde jeg været bedre begavet eller haft en opmærksom voksen i nærheden, der tog mig i skole og forklarede mig sammenhængen, så havde den nok ikke virket. Nu kan jeg takke Sallys skæbne og befrielsesdagens afsløringer af KZ-lejrene for at jeg forstod, hvad jeg havde udsat ham for - og hvad jeg selv havde været udsat for. Heldigvis lærte jeg af det, og jeg har senere spekuleret over, om gymnasielæreren, jeg fik bogen af, har tænkt over, hvor problematisk det egentlig var at give den til en så ubefæstet sjæl. Sally kom tilbage i maj 45, men jeg fik aldrig talt med ham om det, inden vi få uger senere blev studenter, og vores veje skiltes. Skammen sad for dybt. Men hvis du stadig lever, Sally, så håber jeg, du vil modtage en forsinket, men helhjetet undskyldning. Du har sikkert oplevet det, der var værre, og båret det med resigneret værdighed. Du skal vide, at bogen med tæppehandleren for længst er havnet i skraldespanden som den eneste bog, jeg har skilt mig af med på den måde.

*

Når jeg sender undskyldningen via Politiken, er det for offentligt at tage til orde mod den antisemitisme, der længe har været i vækst.

Når der er så få, der gør det, er det naturligvis fordi den velvilje, der omkransede jøderne i årene efter verdenskrigen, efterhånden er blevet afløst af dyb skuffelse og irritation over, at der er gået mere end 60 år, uden at der er fundet en acceptabel løsning på sameksistensen med palæstinenserne.

Seriøse kritikere af Israel risikerer at få etiketten antisemit hæftet på sig, og hvem ønsker det? Selv FN's menneskerettighedsråd er blevet kaldt antisemitisk, når det har påtalt israelske overgreb. Der er derfor al grund til at slås for, at debatten om mellemøstens politiske og samfundsmæssige problemer renses for bemærkninger om 'race' og religion.

*

Det er der også en anden grund til. En god ven præsenterer mig for nylig for en lille tryksag. Det var et ældre politisk manifest, hvis indhold ikke kom bag på mig, men det var tankevækkende at gense de 25 korte punkter på tryk. Pkt. 10 lyder således: Enhver statsborgers første pligt skal være at virke åndeligt eller fysisk skabende. Den enkeltes beskæftigelse må ikke modvirke almene interesser, men skal ske inden for helhedens ramme og til nytte for alle.

Det, der udtrykkes her, er tilsyneladende et smukt ønske om et samfund, hvor fællesskabet går forud for det enkelte individs egoistiske interesser. Det forstærkes i pkt. 18, hvor der kræves hensynsløs kamp mod dem, der skader

almenets ve og vel gennem deres handlinger.

I andre paragraffer tales der om nationalisering og om, at folket skal have andel i fortjenesten hos de store firmaer.

Det lyder næsten af socialisme, hvis det ikke var fordi man i et andet punkt slår fast, at Statsborger kan kun den person være, som er Volksgenosse (medlem af partiet) og som er af tysk blod - derfor kan ingen jøde være Volksgenosse.

For at ingen skal være i tvivl, gentager man, at Partiet bekæmper den jødisk-materialistiske ånd, og i pkt. 8 lover man, at enhver indvandring af ikke-tyskere skal forhindres, og at alle ikke-tyskere straks skal tvinges til at forlade riget.

Denne sammenblanding af smukke løfter om fællesskab på den ene side og rablende galimatias på den anden, var nazistpartiets første program, vedtaget i München i 1920. Sølle ti år senere bragede partiet frem i Rigsdagen med en voldsom jordskredssejr. Demokratiet var slået groggy og vaklede. Det holdt sig kun oppe i tre år mere, så tog Hitler magten. Seks år senere brød vanviddet ud i lys lue. Anden verdenskrig var en kendsgerning. På mindre end 20 år blev en stor kulturnation lagt i ruiner. Så hurtigt kan forfaldet gå.

*

Det, der foregår i Danmark i disse år, ender næppe med en tredje verdenskrig, men mønstret fra den nazistiske antisemitisme ligner alligevel så meget, at det er skræmmende. Forfaldet er grundlæggende det samme.

Borgerrettighederne undergraves dag for dag med nye indskrænkninger. Magtens tredeling respekteres ikke af førende politikere, der ganske skamløst angriber domstolene.

Det gamle folkeligt forankrede demokrati er trængt af fjernsynets korte mikser af enkeltsager og personangreb. Kommunalreformen har taget livet af mere end 2000 folkevalgte. Tom underholdning dominerer, kvalificeret analyse har trange kår.

Hadske anonyme breve til dem, der tager til genmæle mod den snigende opløsning, er blevet dagligdag. Regeringen taler om sammenhængskraft, men har stormilende delt folketingset i to blokke og baserer i sidste ende sin magt på programpunkter, der uhyggeligt ligner de ovenstående.

Opfattelsen af Danmark som en kulturnation bliver sværere og sværere at fastholde. Anstændigheden er borte. Skammen breder sig hos det tænkende mindretal.

Så i dag skal der ikke blot tages til orde mod antisemitismen, men også mod den uhyrlige hetz, som andre anderledes troende må leve med. Danmark er fuld af tanketomme 15-årige i alle aldre, der skal have at vide, at det er tid til eftertanke.

Had og intolerance stortrives, karikaturerne af "de andre" får lov at brede sig, dialogen og forsøget på at forstå og komme i møde har ringe vilkår. Indoktrinører af alle slags har travlt, og alt for mange af dem er ekstremt gode til det, de har gang i.

*

Maler jeg fanden på væggen? Ja. Racismens modbydelige fjæs bør hænge på alle vægge for at mane til eftertanke. Ikke kun for de forfulgtes skyld, men fuldt så meget for vores egen skyld.

Den vestlige civilisation, vi indtil nu har været en del af, bygger på en lang række demokratiske rettigheder og moralske normer, der ikke er selvfølgelige. Der er blevet kæmpet for dem. De har kostet liv. De har rødder, der rækker bagud i antikken, i kristendommen, i oplysningstiden og humanismen. De har rødder i vores nærmeste fortid, i de generationer, der herhjemme gennem folkelige bevægelser og arbejderkampe skabte et samfund, hvor lov og ret blev selvfølgeligheder og den enkeltes frihed en given ting. Hvor solidaritet ikke kun var et kampmiddel, men en drivende ide bag det, der blev til velfærdssamfundet. Påstår jeg, at den civilisation er truet? Ja. Grin bare. V og K har utvetydigt valgt at bygge regeringsmagten på punkt 8. De har sat de første rådne pletter på den skrøbelige skal af civilisation, som beskytter os mod barbariet. Den lovstridige Irakkrig var ikke en del af den kontraktspolitik, Fogh gik til valg på. Vælgerne blev aldrig spurgt. Den blev kun vedtaget på grund af punkt 8-politikken. Siden fulgte udhulingen af retssamfundet. Også støttet af punkt 8. Hvor længe skal det fortsætte? Er den moralske blindhed virkelig så udbredt, at det spinkle flertal, punkt 8-politikken bygger på, ikke kan overvindes?

Argumenter

Fogh blev kritiseret, fordi han gik i krig bag FN's ryg. I stedet for at svare spurgte han, om kritikerne ikke var glade for, at Saddam blev fjernet.

Argumentet er barnagtigt. Han flygtede fra det spørgsmål, kritikerne stillede. Hvis man alligevel skulle tage hans svar alvorligt, kunne man gøre det med et modspørgsmål: Hvis tanken var at fjerne et diktatur og indføre demokrati, hvorfor begyndte man så ikke med Burma? Her har en militærjunta hersket i en årrække. Den ville det være endnu lettere at fordrive end Saddam Hussein, for den kom til magten ved et kup og har ingen folkelig opbakning.

Der sidder oven i købet en leder parat, Aung San Suu Kyi. Hun har været i husarrest i snart tyve år og har for nylig fået den forlænget af juntaen. Hun vandt en jordskredssejr ved det demokratiske valg i 1990 og ville være en garant for demokrati i Burma.

Hvorfor hjalp Bush og Fogh ikke hende? Det kunne de have udlagt som en succes for deres problematiske ide om, at demokrati kan udbredes med våbenmagt.

Havde Bush og Fogh valgt det buddhistiske Burma og den forudsigelige folkelige succes, ville de samtidig have undgået at fremkalde den katastrofale konfrontation mellem Vesten og islam, som de har skabt med Irakkrigen.

Hvorfor valgte de Irak i stedet for Burma?

Er svaret *olie*?

Atomvåben 1

Atombomben har været i brug to gange. I begge tilfælde forvoldte den kun minimale ødelæggelser af *militære* mål. Den var derimod årsag til, at mere end 100.000 civilpersoner omkom, og at et ukendt antal civilpersoner blev ramt af dødelige stråleskader.

Atomvåben2

1 million danskere har, enten direkte eller via deres pensionskasse, aktier i atomvåbenindustrien. De skulle skamme sig.

Biografi

Kaj er en ældre herre, opvokset i det yderste af Københavns kommune i et hus med tømmeokum og uden indlagt gas og vand. Hans far var kontorslave og altså uden indflydelse opad og uden plads i arbejderklassens fællesskab. Hans mor var hjemmegående. Kaj afsluttede folkeskolen under anden verdenskrig, og da det ikke var muligt at få en læreplads, kom han mod alle odds i gymnasiet blandt de

3,5%, der dengang udgjorde fløden af de bedrestillede. Han befandt sig ikke godt. At fortsætte på universitetet bagefter var utænkeligt. Han havde hverken den nødvendige sociale baggrund eller de nødvendige penge. Men krigens store børneårgange manglede lærere. Det havde politikerne ikke forudset, så en lærereksamen kunne pludselig fås på 2½ år. Så han blev lærer og har tilbragt 40 år mellem børn. Børn er uden fordomme. De siger hvad de mener. De har ingen falske facader og skjulte dagsordener. De stiller kloge spørgsmål, som de venter fornuftige svar på, så de har været en god og lærerig skole for ham.

Skulle nogen efter læsningen af bogen mene, at hans samfundssyn er en venstrevredens 68-model, så må han dementere. Det er han for gammel til. Han har heller ikke forlæst sig på socialistisk teori. Hans holdninger stammer fra det virkelige liv. Da han var barn, var hans far tillidsmand for funktionærerne i en af Danmarks største virksomheder. Her førte han retssag mod firmaet i en pensionssag og vandt sagen. Så gik han af som tillidsmand. Kort efter blev han fyret med de følger for familien, den slags får. Sådant noget sætter sig dybere end læsning af Karl Marx, kan han godt betro Dem.

Virksomheden var i øvrigt Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger. Et demokratisk opbygget foretagende med en demokratisk valgt ledelse. Det gav Kaj et vågent øje for at det repræsentative demokrati kræver kraftig overvågning, for det meste endda mistillid.

Han stiftede tænketanken, da han blev pensionist. Den drives udelukkende for hans sparsomme lomme penge. Tænkningen varetages af Kaj alene.

Bureaukrati 1

Et ord, der med urette er lagt for had. Bureaukrati er i virkeligheden borgernes garanti for, at enhver sag, stor eller lille, bliver behandlet i fuld overensstemmelse med lovgivningen. Bureaukrati sikrer, at alle blive behandlet ens, og at ingen afgørelser træffes efter vilkårlige skøn. Bureaukrati sikrer også, at embedsværket ikke bliver en herskende klasse, der foretager vilkårlige skøn.

Bureaukrati 2

Et ord, der med rette er lagt for had, fordi det kan misbruges til langsommelig behandling og modarbejdelse af fornuftige tiltag, som paragrafferne ikke har taget højde for.

Embedsmænd

Embedsmænd er ansat i statens og kommunernes tjeneste. De skal varetage de konkrete opgaver, der følger af lovgivningen. Der har da også været en fast tradition for at embedsværket forholdt sig sagligt og politisk neutralt til sagerne. Det varede, indtil tamil-sagen brød den tradition.

I forbindelse med terrorlovgivningen kom der et nyt brud på traditionen. Et embedsmandsudvalg skrev en rapport, hvor de anbefalede en række "terrorbekæmpende tiltag" i form af mere overvågning, telefonaflytning og computerkontrol. Forslag, der er åbenlyst i strid med de rettigheder, borgerne har ifølge grundlovens paragraffer om beskyttelse af privatlivet.

Igen så man altså, at højtuddannede embedsmænd servilt leverede, hvad de troede politikerne ville have, i stedet for at være borgernes garant for at der ikke måtte ske indskrænkninger i deres borgerlige rettigheder. En måde at tænke på, som var helt i overensstemmelse med traditionerne fra den historiske enevælde, men i modstrid med demokratiske principper.

Rapporten er i øvrigt et glimrende eksempel på ulogisk og mangelfuld tænkning. Den indeholder ikke et eneste forslag, der handler om at bekæmpe terrorens *årsager*.

Enhedskultur

Et begreb, der ikke er dækning for i virkeligheden. Danskerne har aldrig haft en fælles kultur. Måske med en enkelt undtagelse. Fra midten af 1800-tallet og frem

til og med Anden Verdenskrig var indholdet i folkeskolen så ensartet landet over, at man kan tale om en fælles kulturel opdragelse af børn og unge. De få læsebogssystemer indeholdt nogenlunde samme stof. I sangbøgerne gik de samme salmer og sange igen. I undervisningsvejledningerne for de enkelte fag blev lærerne holdt i stram snor, og fra seminarierne leverede man ensartede lærere med nogenlunde samme baggrund. Den kultur er siden kollapsede.

Skal det beklages?

Folkefordrivelse

Vi kender det fra Afrika - Hutuer og Tutsier - og fra Balkan og utallige andre steder i den uudviklede verden, hvor hele folkeslag fordrives. Den 2. januar år 2000 var der en kort notits på en venstreside langt inde i Politiken. Den fik Kaj til at skrive denne novelle.

Sol over Somerset

Han sad og så fjernsyn sammen med sin kone, men pludselig måtte han rejse sig og gå. Han forlod stuen, og gik ud i haven. Et øjeblik stod han på terrassen uden at bevæge sig. Så mærkede han den lille trækning i overlæben. Misanthrop? Nu igen? Ja, hvad ellers?

Han trak den lune sommerluft dybt ned i lungerne og åndede langsomt ud. Hans blik var rettet mod stauderne, men han så dem ikke. Farvepragten var ellers anmassende, sådan som hun helst ville have det, og naturligvis også havde fået det. Haven var hendes.

Han havde ikke sagt noget, da han gik. Emily havde sendt ham et underligt, spørgende blik - hvorfor så pludseligt? - men det var blevet ved det.

Nu stod han og - og hvad? Tænkte han? Egentlig ikke. Han bare stod. Farverne,

der flød ud foran hans øjne, duften fra lavendelhækken, lyden af den summende sværm af bier, intet af det trængte ind gennem - ja, ind gennem hvad? Ind gennem det, han ikke brød sig om at sætte ord på.

Det var begyndt med det sædvanlige. Emilys uvane. De havde været gift i mange år. De havde børn og børnebørn og et ægteskab, der havde holdt uden de store belastninger, fordi det skulle det. Han var endt som chefens højre hånd i indenrigsministeriet. Hun havde, bortset fra de første par år, altid været hjemmegående. Ikke uintelligent, absolut ikke, men ... nåja, en god mor for børnene, og en perfekt værtinde for både private og officielle gæster. Det skulle han selvfølgelig være taknemmelig for, og det var han også. Og herregud, man kan ikke få alt, vel?

Nu var han pensionist med en fin orden fra dronning Elisabeth og skamrosende ord fra både ministeren og departementschefen ved afskedsreceptionen.

Det havde været en lettelse at skulle gå hjemme. Og en lettelse, at det gik så gnidningsfrit mellem ham og Emily. Men det kunne ikke skjules, at den kælne kollega, han havde mødt i ministeriet for nogle og fyre år siden, var blevet ældre. Af og til, når han betragtede hende, virkede hun ikke bare gammel, men sært indtørret. Det havde også slået ham, at den hang til at dominere, som ældre kvinder af og til udvikler, var blevet mere påfaldende, ligesom hendes uvane. Når de sad foran fjernsynet, så varede det aldrig mere end nogle få øjeblikke, før hun kom med en kritisk kommentar. Den gik sjældent på indholdet, snarere på personernes påklædning og deres sprogbrug. Det var efterhånden blevet ret irriterende, men indtil nu havde han holdt det for sig selv, gentleman som han var, og diplomat, også hjemme. Men denne gang - trækningen kom igen.

Så hørte han hendes skridt hen over parketgulvet i stuen og rettede sig op. Han havde ryggen til hende, men han kunne føle, at hun blev stående i terrassedøren.

- Er der noget galt? spurgte hun.

- Næh, hvad skulle det være?

- Blev du dårlig?

- Næh, jeg fik bare lyst til at nyde udsigten.

Hans blik søgte ud mod horisonten. Den horisont, der var blevet synlig, da træerne og buskene for enden af haven blev fældet, og de fik udsyn over det ærkeengelske landskab med de gamle stendiger. Det var hendes ide, ligesom drømmehuset her i udkanten af landsbyen havde været det. En stråtækt idyl, så engelsk som noget, og så i Somersæt, næsten så godt som Dorset, som hun plejede at sige med en tone af tilfredshed trods alt.

Hun kom ud på terrassen og stak sin arm ind under hans.

- Kunne du ikke holde det ud? spurgte hun.

Spørgsmålet blev hængende mellem dem, for hvad skulle han svare?

Han behøvede dog ikke tænke over det. Som sædvanlig kunne hun sagtens selv fylde pausen ud.

- Egentlig er det også rædselsfuldt, sagde hun, at man kan sidde og se på den slags uden at blive oprørt. Eller rettere sagt, oprørt, det bliver man da, men hvad kan man gøre?

- Nej, det er jo det, sagde han.

Han var gået midt i et indslag om folkedrabene i det gamle Jugoslavien. Albanere og bosniere på flugt. Brændte bygninger. Lig i gaderne. Åbnede massegrave. Torturkældre.

Han rystede langsomt på hovedet.

- Det er ganske rigtigt ikke til at holde ud, sagde han uden at tage øjnene fra landskabet. Stendigerne begyndte at kaste sorte skygger i eftermiddagssolen.

Lad hende bare tro, det er det, tænkte han.

- At fordrive et helt folk, sagde hun, hvor primitivt kan man tænke?

- Næh.

- Og handle.

- Næh.

- Det er umenneskeligt, fortsatte hun, man skulle ikke tro, det var Europa. Men det er det jo sådan set heller ikke. Ikke det rigtige Europa.

- Næh, sagde han.

- De der folkeslag, eller hvad man nu skal kalde dem ...

Han drejede hovedet væk og lukkede øjnene.

- De er jo uden kultur. Hvorfor kan de ikke leve sammen? Bare fordi de har to religioner, og nogle bor i én landsby og nogle i en anden. Og så deres æresbegreber, ikke? Det er den rene middelalder. Det er primitivt. Alt det had. Al den ødelæggelse. Det virker fuldstændig afstumpet. Som om de ikke levede i vor tid. De taler samme sprog, og alligevel snakker de ikke sammen. De er barbarer. De ...

Han forsøgte at gøre hendes ord til underlige lyde, der bare flød forbi uden at have adresse til ham, men selvfølgelig havde hun ret, folkedrabet på Balkan var primitivt. Fordrivelsen af både albanere og bosniere var barbarisk, ingen tvivl om det. Hvis hun havde udtrykt medfølelse, havde den sikkert også været ægte nok, den kostede jo ingenting, men bag hendes forargelse lå der noget ubehageligt ... noget ... hvad skulle man kalde det ... den der følen sig bedre og mere civiliseret ... herregud.

Han åbnede øjnene og håbede, hun ville skifte emne.

- Det kunne aldrig ske her, sagde hun. Ikke i et ordentligt samfund som vores.

Der kom det, med ord, han ikke længere kunne gøre til ligegyldige lyde. Ord, han havde frygtet. Han var på nippet til at gøre sig fri af hendes arm. Så tog han sig i det. Et kort øjeblik overvejede han, om diplomaten og den kølige kontorchef skulle tie, eller ... men så blev presset for stort.

- Jeg vil godt fortælle dig, hvorfor jeg gik, sagde han.

- Det behøver du ikke, sagde hun og gav hans arm et lille tryk, jeg ved det godt. I virkeligheden er du et følsomt menneske.

Trækningen meldte sig igen, uden at han kunne forhindre det.

- Er jeg det? Det ved du vist ikke noget om.

Det første sagde han. Det sidste tænkte han. Så trak han vejret dybt og fortsatte:

- Det var mens Edward Heath var premierminister. Jeg blev sat til at lave en plan sammen med nogle af de mest betroede. En rigtig tys-tys-plan. Top-secret. Den handlede om Nord-Irland. Tanken var, at man ville flytte grænsen længere nordpå.

- Grænsen?

- Grænsen til Irland. Når det var gjort, skulle alle katolikkerne tvinges til at flytte syd for grænsen, ned til Irland, mens protestanterne skulle samles nord for - i det, der blev tilbage af det gamle Ulster.

Han holdt en pause og ventede på, at hun ville sige noget. Det gjorde hun ikke. Så fortsatte han:

- En halv million mennesker skulle tvangsfordrives. Hver eneste familie blev skrevet op. Hvor de boede. Hvor de skulle flyttes fra. Og hvortil. Hvornår og hvordan. Hyldemeter efter hyldemeter med ringbind. Ringbind med etnisk udrensning.

Nu var det sagt, lidt af det, der havde kørt i hovedet på ham under udsendelsen. Så var spørgsmålet, hvordan hun ville reagere.

Det varede lidt, inden hun svarede.

- Edward Heath, sagde hun tøvende, det er længe siden.

- Tredive år, godt og vel.

- Det har man aldrig hørt noget om.

- Nej, den historie blev aldrig lækket.

Han havde nær sagt heldigvis, men gjorde det ikke. Han var ikke diplomat mere. Faktisk var han heller ikke sikker på, at han mente heldigvis. Men alt det var ligegyldigt nu. Det handlede hverken om pressen eller offentligheden eller Heath. Det kunne være lige meget. Det handlede om ham og noget, han havde båret på i tredive år. Og som han nu havde fået sagt.

De stod lidt uden at sige noget. Så trak hun langsomt armen til sig.

Det kunne betyde hvad som helst. Mest sandsynligt, at hun ubevidst, men altså også helt bogstaveligt lagde afstand til ham. Naturligt nok. Det fortjente han. Han havde ikke krav på andet. Slet ikke forståelse, endsige medfølelse. Han havde levet alene med det gennem alle årene, og det ville ikke ændre sig.

Hun trådte nogle skridt frem og pillede et visent blad af en staude. Så så hun op mod den skyfri himmel.

- Jeg tror, vi skal tage teen på terrassen, sagde hun, mens der er sol endnu.

Folkeskolen

Først og fremmest må man ikke glemme, at *skole* er en dårlig erstatning for et

naturligt samvær mellem børn og voksne. Dårlige erstatninger kan der aldrig blive enighed om.

Lærerne er der ofte frivilligt. De er også mange gange glade for at være der, men de har ikke selv udpeget de børn, de skal omgås.

Børnene har ikke haft noget valg overhovedet. Både lærere og klassekammerater er trukket i lotteriet. Forudsætningerne for et frugtbart samvær er altså ikke optimale.

Blandt andet derfor vedtages der ustandselig nye love om folkeskolen.

Forbrydelse

En gammel talemåde siger, at forbrydelse betaler sig ikke. Det er noget vrøvl. Fogh stjal socialdemokraternes sociale profil og blev statsminister.

Format

Det, man savner hos de fleste politikere i dag.

Infrastruktur

Fremmedordbogen definerer det som "et lands anlæg af lufthavne, veje, jernbaner, telefoner o.l. som er nødvendigt for kommunikationen i samfundet."

Det er tankevækkende, at samfundet overlader større og større dele af denne infrastruktur til udenlandske kapitalinteresser. Disse kapitalinteresser har ikke Danmarks behov for en sikker og ajourført infrastruktur som drivkraft for deres foretagsomhed. Det, der driver dem, er profitten.

Hvorfor overlader vi så vigtige samfundsopgaver til fremmede fonde og ikke-danske koncerner?

Hvorfor lader vi disse pengetanke skumme fløden af dansk arbejde?

Hvorfor skal for eksempel postvæsenets overskud sendes til udenlandske aktionærer? Hvorfor bruger vi det ikke til at forbedre postens service? Den trænger til det.

Islam

Debatten om islam og vores muslimske medborgere er så overdimensioneret og forkvaklet, at Kaj finder det formålsløst at deltage. Der er ting, der er vigtigere.

Karakterer 1

Ved et sjovt tilfælde - som selvfølgelig ikke er sjovt, men helt i tidens merkantile ånd - indføres der i disse år test og karakterer ikke kun i folkeskolen, men også i erhvervslivet.

Karakterer 2 - i erhvervslivet

I firmaet AP Consulting Group får alle medarbejderne en årlig karakterbog med karakterer fra 1- 4, skriver dagbladet Politiken. Evalueringen foretages af ledelsen med *input* fra kolleger og kunder, men også med et islæt af selvevaluering - eller selvudlevering, skulle det vel hedde. Karaktergivningen dækker følgende områder:

Personlige egenskaber så som viden, erfaring, it-kendskab og evnen til at planlægge og organisere.

Salgsarbejde, det vil sige evnen til at spotte nye forretningsmuligheder og opbygge gode klientrelationer.

Lederevner.

Karaktererne er naturligvis ikke uden konsekvenser.

Får man karakteren 1 forbliver lønnen uændret, og man får ikke bonus.

Ved 2, 3 og 4 stiger grundlønnen.

Staklerne med 1-tallet er i en udsat position. Det betyder ikke øjeblikkelig fyring. Sygdom og personlige problemer kan jo være årsagen i en periode, siger en af firmaets ledende personer i et interview i Politiken den 5/9 2005. Men hvis medarbejdere uden gyldig grund indkasserer 1-taller på stribe, vil det som regel ende med et farvel.

Karakterer 3 - i skolen

Der findes kun to argumenter for karaktergivning. Det bedste af dem er gammelt og stammer fra dengang man indførte realeksamen. Det blev sagt, at så kunne direktøren med god samvittighed forbigå sin logebrors dovne søn med de dårlige karakterer og i stedet ansætte skraldemandens flittige dreng med de gode.

Det andet men mindre gode argument er, at hvis skolen sløjfer eksamen, så vil erhvervslivet indføre sin egen. Ville det være så galt? Det var sådan man ansatte embedsmænd i det gamle Kina. De blev eksamineret i det, der var forudsætningen for det arbejde, de skulle udføre.

I stedet for argumenter kunne man bygge på erfaringer. Tanken er som bekendt, at man vil indføre karakterer i de yngste klasser og se, hvordan det går. Men det har man faktisk prøvet før. Det var dengang eleverne blev delt efter 5. klasse. Nogle kom i eksamensmellemskolen, mens andre blev sorteret fra og kom i den 'fri mellem'.

Der blev derfor terpet regning og stavning. Standpunktsprøverne viste en stejl stigning frem til slutningen af 5. klasse. Der skulle naturligvis så mange som muligt gennem nåleøjet. Det gjaldt både lærerens anseelse og forældrenes ambitioner. Efter 5. klasse fladede kurven ud.

I friskolerne sorterede man ikke børnene efter femte klasse. Man terpede heller ikke. Kurven over resultaterne steg derfor ikke så hurtigt som i folkeskolen. Men ved slutningen af 7. klasse, som dengang var endestationen, lå eleverne på samme niveau som folkeskolens elever.

Konklusion: Terperiet (= overindlæring) medførte et spild af tid, der kunne være brugt til noget bedre.

I de samme år gennemførte man nogle forsøg på Østrigsgades skole, hvor en del dansk- og regnetimer blev erstattet med musiske fag. Forsøget viste, at eleverne opnåede samme standpunkt i dansk og regning som terperne.

Forsøget vakte stor furor og var meget omtalt dengang, men mærkeligt nok har man aldrig forsøgt at drage nogle konsekvenser af det - eller forsøgt at gentage det.

Kajs tænketank mener, at man burde have forsøgt at sammentænke de to sæt erfaringer, inden man kastede sig ud i Haarders ny projekt. Det lugter langt væk af gætværk og vil kun føre til nye stejle kurver, der ikke for alvor hjælper dem i den nye 'fri mellem'.

Klassekamp

Frank Jensen skrev, da han forsøgte at blive formand for socialdemokratiet, at "der findes politikere, som mener, at klassekampen for længst er slut - at forskellen mellem højre og venstre ikke længere eksisterer - at alle har det godt nok. Jeg er helt uenig".

Han blev hånet både her og der og heglet igennem i den borgerlige presse.

Jyllandsposten kaldte ham 'patetisk'.

Da Per Fly havde lavet sine tre meget roste film om underklassen, middelklassen og overklassen, fik han Kronprins Frederiks kulturpris på 500.000 kr. Betalt af Bikubenfonden og overrakt af kronprinsen selv i skibsreder Møllers operahus - af alle steder. Fjorten dage senere fulgte Nordisk Ministerråd trop og overrakte ham årets filmpris på 350.000 kr.

Her er der da vist noget, der ikke rimer.

Eller er det bare den gamle historie om at kunstneren har frisprog og kan tale om over og underklasse - bare fordi han er hoffets ufarlige nar?

Kontraktpolitik

Et af Fogh Rasmussens yndlingsudtryk. Han bryster sig af, at den politik, han fører, er aftalt med befolkningen. Før hvert valg fremlægger han, hvad han vil gennemføre i de næste fire år, og den kontrakt med vælgerne søger han så at gennemføre.

Der er dog en væsentlig undtagelse. At Danmark skulle i krig i Irak var ikke et af emnerne i den valgkamp, der gjorde ham til statsminister. Det lykkedes ham også at holde Irakkrigen ude af valgkampen i anden omgang.

Irakkrigen er ikke en del af kontraktpolitikken. Den blev vedtaget af 61 medlemmer fra Venstre, de konservative og Dansk folkeparti. Der er ikke indgået en kontrakt med befolkningen om den. Den er Foghs eget ansvar.

Hvornår skal han stilles til ansvar?

Kulturminister

God ide. Sådan en burde vi også have. Men hvor i det politiske landskab findes

der en kvalificeret kandidat?

Laudrup, Michael

Yderst sympatisk fodboldtræner, der gennem en lang, smuk karriere som fodbold-elegantier og fair-play-spiller har været en fin rollemodel for tusindvis af fodbold drenge. Til trods for sin stjernestatus har han altid talt varmt for fodbolden som et *holdspil*.

Det er også sympatisk, at han ikke kun har sport i hovedet, men kerer sig så meget om samfundet, at han har accepteret en plads blandt de andre kendte personer i det panel, der repræsenterer tænketanken Cepos udadtil.

Men når han i et langt interview i Politiken den 14/8 2005 fortæller, at han endnu ikke har været til nogen møder i Cepos, så undrer man sig. Hvordan kan en så kendt mand uden videre lægge sit velrenommerede navn til en sag uden at deltage i baggrundsarbejdet?

Hvordan kan han - og vi andre - være sikre på, at han ikke kun er brugt som blikfang for noget, han ikke har gennemskuet - og som han måske inderst inde ikke mener?

Eller tror han virkelig, at *holdspil* kun er godt i fodbold og ikke i samfundet?

Overførselsindkomster 1

Det er et grimt skældsord, opfundet for at de, der lever af overførselsindkomst, skal føle skyld, skam og dårlig samvittighed.

Det er ikke retfærdigt. De, der lever af overførselsindkomst, betaler naturligvis skat af den. De penge bruger regeringen blandt andet på at betale afdrag og renter af statsgælden. Hvem får de penge? Det gør alle de velhavere, der har investeret deres overskud i statsobligationer.

Hvorfor kaldes det ikke overførselsindkomster? Og hvorfor skal de ikke skamme sig over at udsuge de fattige?

Overførselsindkomster 2

Når man køber et brød, går betalingen videre til de mange, der har været involveret i handelen. Kassedamen skal have sit, bageren, der har bagt, mølleren, der har malet, bonden, der har dyrket kornet, brødfabrikken, der skal vedligeholdes, alle skal de have deres del. Fair nok, der er jo blevet slidt for pengene. Men ham, der har aktier i brødfabrikken, han skal sandelig også have, selv om han ikke har rørt en finger, men bare siddet på sin flade og ladet pengene fosse ind på kontoen. Okay, sådan er samfundet for tiden indrettet, men hvorfor kaldes *det* ikke for overførselsindkomster? Det er det jo.

Overførselsindkomster 3

Erhvervslivet kan give sine ansatte hjemme-PCer, bredbånd, fri bilog telefon, sygeforsikringer og medarbejderobligationer oven i lønnen. Det er fryns, der ikke beskattes, så staten går glip af mere end en milliard skattekrone. Kontanthjælpsmodtagere og offentligt ansatte har ikke samme mulighed for fryns, men betaler alligevel deres del af den øgede skattebyrde.

Fryns er et forkert navn. Det burde kaldes overførselsindkomst.

Privatisering

Et djøf-ord, der er opfundet for at gemme tre andre ord godt af vejen, nemlig fyringer, forringelser og forhøjede gebyrer.

Rettidig omhu

Blev der udfoldet rettidig omhu inden Fogh meldte os ind i Irakkrigen?

At USAs militær og vores U-båd hurtigt ville løbe Saddam over ende var der aldrig tvivl om. Men havde man lagt planer for den virkelige udfordring? Hvordan man skulle etablere fred og demokrati?

Havde regeringen studeret forhistorien og forstået, at det moderne Irak er en kunstig statsdannelse, barn af kolonitiden? At landet for ikke så længe siden bestod af en række diffuse klandømmer? Havde man forstået, at det også på den baggrund ville blive vanskeligt at samle landet til et nationalt hele?

Havde regeringen grundigt studeret de demografiske forhold og gjort sig klart, at modsætningsforholdene mellem befolkningsgrupperne - her især kurdere, sunni- og shiamuslimer - ville komme op til overfladen så snart Saddam Hussein var borte? Måske med samme resultat som ved opløsningen af Jugoslavien - borgerkrig mellem de forskellige grupper?

Havde man gjort sig klart, at den tilbagetrukne rolle, som det islamiske præsteskab måtte finde sig i under Saddam Husseins styre, naturligvis ville ændre sig radikalt? At der i præsteskabet fandtes 'hvilende' ledertyper? At det kunne føre til krav om en islamisk stat?

Havde man forstået, at der - når den militære indsats var lykkedes - ville være et kæmpe behov for at genskabe infrastrukturen og hjælpe civilsamfundet på fode? Og at denne opgave ikke kunne løses af de militære styrker? Hvordan havde man forestillet sig, at denne opgave kunne løses? Og af hvem? Hvordan havde man forberedt sig? Havde man for eksempel planer, der lignede USA's Marshall-hjælp til Europa efter 2. verdenskrig?

Genlæser man dagspressen fra foråret og sommeren 2003 finder man ingen svar på ovenstående spørgsmål.

Selskabsleg 1

Opstil en litterær kanon.

Selskabsleg 2

Begrund hvorfor det skulle være nødvendigt. Danmark har jo verdens højeste uddannelsesniveau, har vi ikke?

Selskabsleg 3

Forklar hvorfor Kaj har kunnet gå gennem folkeskole, gymnasium og seminarium uden nogen sinde at have hørt om Shakespeare. Forklar også om Brian Mikkelsens kanon vil ændre på det.

Selskabsleg 4

Overvej, om kulturkanonen og al debathalløjet om den er iscenesat for at aflede opmærksomheden fra andre dele af regeringens politik, det ville være vigtigere at diskutere.

Statsminister

Juraen siger ikke meget om statsministerens opgaver. Han optræder kun i 5 af grundlovens 89 paragraffer, og kun én af dem pålægger ham en fast forpligtigelse. Den første tirsdag i oktober skal han redegøre for rigets tilstand og regeringens hensigter. Det er lidt pauvert for en så central person.

Spørgsmålet er, om juraen ikke også burde pålægge ham en moralsk

forpligtigelse. Sagen er jo, at når Venstres formand bliver valgt til statsminister, så er han ikke længere kun Venstres formand, han er også statsminister for mig og alle de andre, der ikke har stemt på ham, og derfor burde han også tage hensyn til *vores* synspunkter. Og det er jo mildt sagt ikke det, der sker for tiden.

Modargumentet er selvfølgelig, at der er andre partier, der varetager mine interesser, og at det bare er sort uheld for mig, at det er Venstres formand, der sidder på magten. Det argument kender jeg naturligvis. Hørup sagde, at vi skulle dele os efter anskuelser, og det har vi jo gjort. Men jeg kan ikke frigøre mig fra det, jeg lærte som barn i skolen: at i Danmark praktiserer vi *det samarbejdende folkestyre*.

Det gjaldt i en stor del af mit liv. Socialdemokratiet kom som regel til magten ved hjælp af venstrefløjens stemmer, men man skabte forlig hen over midten. Samtidig sørgede både partiet og regeringen for at lægge afstand til den yderste venstrefløj.

I dag har Fogh gjort *det samarbejdende folkestyre* til en skrøne. Det overlever kun i lokalpolitikken, og kun visse steder. Venstres formand gennemfører skamløst sin egen politik ved hjælp af den yderste højrefløj.

Et af de værste eksempler er hans ønske om at deltage i Bush' krig i Irak. Det blev udelukkende opfyldt med stemmer fra Venstre, Konservative og Dansk Folkeparti.

Fogh blæste på, at en så skelsættende beslutning burde kræve et enigt folketings og en enig befolknings tilslutning.

Terrorbekæmpelse.

Det er sjældent, dommere deltager i den offentlige debat. Men en af dem, pensioneret ganske vist, skrev om terrorpakken, at når politiet får mere magt, bliver det nødvendigt at øge domstolskontrollen.

"Et væsentligt aspekt af retssikkerheden er," skrev han, "at samfundskritiske borgere tør tro på, at myndighederne ikke ukontrolleret overvåger dem og lytter med, når de taler med ligesindede."

Hvad han havde i tankerne var, at civil ulydighed - for ikke at tale om oprør - kan være nødvendig for at slippe af med et undertrykkende regime. Han kom endda med et godt eksempel. "Da arbejderne i slutningen af 1800-tallet tog fat på at ændre samfundet, var de - med datidens opfattelse - en trussel mod samfundet."

Det er rart (og sjældent) at man fra den side bliver mindet om, at Pio og Geleff, socialdemokratiets grundlæggere, blev skaffet af vejen af politiet og sendt til USA, og at udgifterne blev afholdt af storkapitalen.

Universiteter

Det er her toppen af dansk åndsliv uddannes. Og forudsætningen for åndsliv er frihed til at forske, tænke og ytre sig. Derfor er det vigtigt, at universiteterne styres af folk, for hvem denne frihed er alfa og omega.

Sådan har det hidtil været i Danmark. I 500 år har Københavns universitet haft selvstyre med en rektor i toppen, valgt af universitetet. Efterhånden som vi fik flere universiteter, overtog de modellen, andet var utænkeligt.

Sådan er det ikke mere. Den borgerlige regering har indsat styrelser, der på koncernvis skal lede universiteterne. Ser vi på formændene for disse styrelser, tegner der sig følgende billede:

Københavns universitet skal ledes af Nationalbanken.

Århus universitet skal ledes af Arla, dem med mælk, ost og youghurt.

It-universitetet skal ledes af Novo Nordisk.

Wilde, Oscar

Oscar Wilde, kendt som vittig hund, flanør og dekadent bøsse - hvad har han med Kajs tænketank at gøre?

Han er med, fordi han udover sine elegant turnerede lystspil også skrev et langt essay, som kun få ville sætte i forbindelse med netop ham. Det hedder "Kapitalismen, socialismen og mennesket" og udkom i 1891. Heri advarer han - 100 år før den 'virkeliggjorte socialisme' i Sovjetunionen og dens lydstater kollapsede - mod den fare for totalitarisme, som socialismen efter hans mening indebar.

I essayet tager han dog ikke afstand fra socialismen som ide. Han forsøger tværtimod at *sammentænke* den med individualismen. Slutningen af essayet skæmmes af, at han fortæber sig i nogle betragtninger over kunstens og kunstnerens rolle i samfundet. Men bortset fra det kunne essayet være inspirerende læsning for dagens venstrefløj, som man vil se af den sonetkrans, jeg fik lyst til at skrive.

Kulturkamp

1.

Han boede i London og var kendt

som vittig hund, som dandy og flanør,

slagfærdig, elegant og dekadent,

en åndfuld, selvbevidst provokatør.

Han skrev spøgefulde skuespil.

Hans dialog var flydende og kvik.

Ironien var han dygtig til.

Han mestrede den bidende replik.

Han blev beundret for sit frække vid.

Hans skuespil var af den drilske slags,

der gør grin med deres egen tid.

Han trak fulde huse, blev feteret

og tjente penge, som han brugte straks.

Hans levevis blev ofte diskuteret.

2.

Hans levevis blev ofte diskuteret.

Som midtpunkt i et muntert selskabsliv

blev dandyen bestandig applauderet.

Men borgerskabets mistro var massiv.

Han blev bagtalt, han blev rakkert ned,

man ledte efter smuds med lys og lygte,

Men Oscar Wilde, som vor forfatter hed,

mente, der var ingenting at frygte.

At han tog fejl, det burde han ha' vidst.

De spillede med alt for gode kort.

Han vedgik, at han *var* socialist.

Han skrev det i en bog, så det var kendt.

"Letsindigt? Jeg går aldrig på akkord."

Det endte med, at alt blev endevendt.

3.

Det endte med, at alt blev endevendt,

men ikke straks, for han var for berømt.

Men så en dag - et rygte havde rendt:

han lever kun i ægteskab på skrømt!

De havde ret. Som homoseksuel

hørte han til den forkerte slags.

Nu sad han fast, den vittige rebel,

i det bornerte samfunds rævesaks.

Han kom i retten, hvor han blev kendt skyldig.

Hans vid ku' ikke redde ham fra fængsel.

Hans slagfærdighed blev ligegyldig.

Borgerskabet fik ham ekspederet.

Reading Tugthus' stenbrud, 2 års trængsel.

Skånselsløst blev straffen eksekveret.

4.

Skånselsløst blev straffen eksekveret.

Vær kun hetero (helst monogam)

ellers bli'r du ikke accepteret.

Den offentlige mening er infam.

Det vil altid koste dyrt at fejle.

Det vidste Oscar, lad os blot citere:

"I gamle dage brugtes hjul og stejle.

Det samme elsker pressen at levere."

I retten blev det ikke brugt imod ham,

at politisk set var han spedalsk.

En triumf, de ikke overlod ham.

Men kald mig Mads, det må ha' spillet ind.

Overklassens had var infernalsk.

De knækkede en sanddru kunstners sind.

5.

De knækkede en sanddru kunstners sind.

Da han kom ud af fængslet, drog han bort,

nedbrudt, ødelagt, et stakkels skind,

hvis liv - man må beklage det - blev kort.

46 år var hvad han fik.

Han havde været fejret og feteret.

Det blev ændret på et øjeblik.

Han døde træt og desillusioneret.

Når han er med i denne lille bog,

er det fordi han skrev om politik.

En vittig hund!? - Javist, men også klog.

For borgerskabet var han kun en kort affære.

Det var et karaktermord, de begik.

Det kan aldrig tjene dem til ære.

6.

Det kan aldrig tjene dem til ære.

Hans bog om politik - med *hans version*

af Karl Marx' nye samfundslære -

byder på en vigtig korrektion.

Socialismen er i Marx' model

autoritær og undertrykkende.

"Den holdning er da ikke ideel,

Skal vi artigt bøje ryggen!?"

Vel skal vi ej. Socialismens kald

er at skabe frihed, ligeret

og lige vilkår, det er det, den skal.

Judas, sagde man om ham, hjernesvind!

Kritikken var der straks med sin fleuret.

Men han var ikke bange for sit skind.

7.

Men han var ikke bange for sit skind.

Det han skrev, var det, der burde stå.

Han blev aldrig ramt af vægelsind,

han gik ind for det, han tro'de på.

At bogen er lidt højstemt visse steder,

var guf for fjenderne han havde

- skadefryd var en af deres glæder -

men det er ikke til alvorlig skade.

Bogen er jo skrevet af en digter,
der føler, at han har en klar vision
og et hverv af den slags, der forpligter.

Dekadent? Han må ha' sat sin ære
og al sin alvor ind på sin mission.
Hvad *sagen* angår, ville han belære.

8.

Hvad *sagen* angår ville han belære,
Og *sagen* var som sagt en hjertesag.
Han prøver ikke på at moderere,
han skriver på sit varme hjertelag.

Hans kritik af den tids arbejdsliv,
"Slaveri!" - er bidende og hård.
Han demaskerer *ejernes* motiv
når de fornædler underklassens kår.

Socialismen var i hans version

den bedste samfundsform, ja helt unik.

Den burde gælde i enhver nation.

Den bog, han skrev, kan læses af enhver.

Dens budskab, kortet ned til én replik:

Vi er en meget bedre skæbne værd.

9.

Vi er en meget bedre skæbne værd.

Han taler for de ufri, for de svage

og for de underkuede især,

der ikke har så meget håb tilbage.

Hvad Wilde forsøger, er at *sammentænke*

socialisme, frihed, individ.

Intet folk bør lydigt la' sig lænke.

Ingen frihed? Tanken er morbid.

Det er om dette grundsyn han fortæller.

Undertrykkelsen må holde op.

Det er det *frie* menneske, det gælder.

"Under markedsdarwinismens åg

forkrøbles mennesket på sjæl og krop,"

sådan er hans ligefremme sprog.

10.

Sådan er hans ligefremme sprog:

"Ikke vinding! Vækst! Ja vækst i selvværd,

ære, værdighed. Læg aldrig låg

på din drøm om ligeret og velfærd."

Han så socialismen som et valg.

Kapitalens magt vil snart gå tabt.

Den spekulerer kun i køb og salg.

Folk vil vælge det, der nu bli'r skabt.

Et samfund, der er til for individet -
som får det til at blomstre, bære frugt
og frigør al den kraft, det har besiddet.

Hvor det, det gælder om fra første færd
er at få de *fælles* kræfter brugt.

Et lødigt liv er målet. For enhver!

11.

Et lødigt liv er målet. For enhver!

At leve det i fuldendt harmoni
med sig selv, men også, ja især
med alle andre - er det utopi?

Nej, alle ønsker jo et sådant liv.

Det samfund, markedskræfterne har skabt,
er et foragteligt alternativ.

I det lange løb må det gi' tabt.

Sådan mente Wilde, det måtte gå,

men turde intet sige om hvornår,
han vidste godt, hvor svært det er at spå.

Det ku' forsinkes af uærlighed
over for os selv - det ku' tage år
at nå socialismens herlighed.

12.

At nå socialismens herlighed
var drømmen for rebellen Wilde dengang.

At erklære den sin kærlighed
i dag vil lyde som en sørgesang.

At tro socialismen har en chance

- efter den fiasko, *vi* har set -

at tro den får en gylden renæssance,

må nok betegnes som naivitet.

Og dog - sat ind i rette sammenhæng

hører disse drømme faktisk hjemme
i dagens kulturelle håndgemæng.

Som et memento til hr. Anders Fogh
om at det kan være dumt at glemme
den drøm, der bærer Oscars lille bog.

13.

Den drøm, der bærer Oscars lille bog:

minimalstatsegoismens vej
er kold og hverken kærlig eller klog.

Den gi'r os bare rollen som lakaj.

Lakaj i kapitalens varehus,
forbruger, kunde, køber og klient,
offer for hver eneste fidus.

Menneske? - Ak nej, kun konsument.

Griskhed er en del af vor natur,
gemt i generne, sandsynligvis.

Den kan bekæmpes med *kultur*.

Det kræver blot en smule ærlighed,

før lakajen i os kan befris.

Hvornår forvandles vor begærlighed?

14.

Hvornår forvandles vor begærlighed?

Det frie menneske - de tre små ord

volder os en del besværlighed.

Fogh og Wilde kan sige dem i kor.

Men det er helt forskelligt, hvad der menes.

Det er som syd og nord, som øst og vest,

og aldrig, aldrig kan de to forenes,

så husk nu på, hvad der moralsk er bedst.

Det er, som Oscar skrev, et vigtigt valg.

Det hele, frie menneske som mål

eller blot som mål for køb og salg.

Kulturkamp kalder de det - ganske rigtigt,

de har travlt med deres kætterbål.

Men valget er jo dit - og det er vigtigt.

15.

Han boede i London og var kendt.

Hans levevis blev ofte diskuteret.

Det endte med, at alt blev endevendt.

Skånselsløst blev straffen eksekveret.

De knækkede en sanddru kunstners sind.

Det kan aldrig tjene dem til ære.

Men han var ikke bange for sit skind.

Hvad sagen angår, ville han belære.

Vi er en meget bedre skæbne værd,

sådan er hans ligefremme sprog,

et lødigt liv er målet. For enhver!

At nå socialismens herlighed,

den drøm, der bærer Oscars lille bog.

Hvornår forvandles vor begærlighed?

Ytringsfrihed 1, 2006

I en herligt kras kommentar til mediehysteriet omkring forfatteren Jørgen Leths selvbiografi skosede Venstres Birthe Rønn Hornbech diverse avisers journalister - især dem fra "rufferavisen Ekstrabladet" - for dobbeltmoral. Og så sluttede hun:

"Er det da min mening at forsvare en forfatters mulige forbrydelse, eller vurdere hans personlige moral? Nej, jeg forsvarer alene alle forfattere og andre kunstneres ret til at beskrive både det, jeg ikke bryder mig om, og beskrive det, der for mange mennesker virker grænseoverskridende.

Denne kunstneriske ret og frihed er ikke blot en vigtig del af ytringsfriheden og demokratiet, men er helt afgørende for det kulturelle liv i Danmark."

Der ville stå en plads åben for hende i Kajs tænketank - i afdelingen for demokrati og lov og ret - hvis hun ikke var mellem de 61, der stemte for Danmarks deltagelse i Irakkrigen.

Ytringsfrihed 2, 2014

I Danmark fik vi først fuld kunstnerisk ytringsfrihed i 1969. Jo, du læste rigtigt. Det er kun 45 år siden, den statslige censur blev endegyldigt afskaffet, så det har været en lang kamp. Den begyndte tilbage i 1800-tallet under enevælden, hvor landets åndselite begyndte at kritisere den statslige censur og forlangte at få trykkefrihed. Det fik de så i forbindelse med, at de politiske strømninger i Europa førte til, at vi i 1849 fik grundloven. Det hed sig om den, at "censuren blev

afskaffet og kan ingensinde genindføres.”

Det er bare ikke sandt. Statens *teatercensur* blev ikke afskaffet. Den overlevede også de næste grundlovsændringer og fortsatte helt op i vor tid. Forfatteren Soya udgav i 1948 en pjece, hvor han fortalte om de groteske strygninger, den statslige censor havde foretaget under krigen i hans revy- og teatertekster, udelukkende for at behage den tyske besættelsesmagt. Hans kritik vakte opsigt, men først i 1954 blev teatercensuren afskaffet, og vi skal helt frem til 1969, før også statens filmcensur blev afskaffet. Censur er en af magthavernes store laster, som de ikke frivilligt opgiver.

At enevældens censur er afskaffet betyder, at staten ikke længere kan blande sig. Problemet med ytringsfriheden er blevet en sag for demokratiet og politikerne. Og selvfølgelig også for den offentlighed, der påvirker politikerne. Derfor er der efter store diskussioner foretaget lovgivning, der direkte begrænser ytringsfriheden, som for eksempel racisme- og blasfemi- og injurielove.

Men begrænsningerne gemmer sig også i mange andre love. Man skal for eksempel respektere Markedsføringslovens bestemmelser om, at man ikke må ytre sig om erhvervshemmeligheder. Der må heller ikke spørges om private forhold under en ansættelsessamtale, og Lov om forskelsbehandling på arbejdsmarkedet forbyder blandt andet verbal chikane. Alle disse begrænsninger er vedtaget på demokratisk vis af folketinget.

Dertil kommer en tredje form for begrænsninger. Et meget stort antal personer i stat og kommune har tavshedspligt og må ikke udtale sig om tjenstlige anliggender. En socialrådgiver må for eksempel ikke plapre ud med, hvad fru Jensen har betroet hende under deres samtale. Den diskretion er fornuftig nok, men hvor er fornuften i, at efterretningsmedarbejderen Frank Grevil ikke måtte give offentligheden en vigtig viden om forudsætningerne for Irakkrigen, når Forsvarets viden nu forelå, og der var et stort behov for facts? Og hvorfor var der ingen bankansatte, der i 2008 gik til offentligheden med deres viden om, hvad der foregik af uansvarlig og kriminell adfærd?

Det er et stort dilemma for mange offentligt og privat ansatte, at de er afskåret fra at ytre sig offentligt om sager, der kan have offentlighedens interesse, hvad enten

de nu er konkrete eller principielle. Så man kan fristes til at foreslå en lov, der pålægger alle, offentligt som privat ansatte, *en pligt til at ytre sig*. Det skal være strafbart, hvis man unddrager sig den.